הוציאו לו את הכף ואת המחתה חפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו וכך היתה מדתה נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו:

גמ' מחתה (א) תנא ליה נטל את המחתה ועלה לראש המזבח וחותה ויורד התם מחתה דגחלים והכא מחתה דקטורת דתניא הוציאו לו (ב) כף ריקן מלשכת הכלים ומחתה גדושה של קטורת מלשכת בית אבטינס: חפן מלא חפניו ונותן לתוך הכף הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו וכך היתה מדתה: כף ביום הכפורים למה לי מלא חפניו והביא אמר רחמנא משום דלא אפשר דהיכי נעביד נעייל והדר נעייל הבאה אחת אמר רחמנא ולא שתי הבאות נשקליה לקטורת בחופניו ונחתיה [למחתה] (ג) עלה וליעול כי מטי התם היכי לעביד נשקליה בשיניה ונחתיה למחתה השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה על אחת כמה וכמה הלכך לא אפשר וכיון דלא אפשר עבדינן כדאשכחן בנשיאים: נטל את המחתה בימין ואת הכף בשמאל: יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא זו מרובה וזו מועטת ואפילו בזמן ששניהן שוין וכמעשה דרבי ישמעאל בן קמחית (ד) זו חמה וזו צוננת אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קמחית שהיה חופן ארבעת קבין במלוא חפניו ואומר כל הנשים זרדו וזרד אימא עלה לגג איכא דאמרי בערסן וכדרבה בר יונתן דאמר רבה בר יונתן אמר רבי יחיאל ערסן יפה לחולה ואיכא דאמרי בשכבת זרע וכדרבי אבהו (ה) דרבי אבהו רמי כתיב [2] ותזרני [חיל] למלחמה וכתיב [3] המאזרני חיל למלחמה אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע זריתני וזרזתני אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קמחית פעם אחת סיפר דברים עם ערבי אחד בשוק ונתזה צינורא מפיו על בגדיו ונכנס ישבב אחיו ושמש תחתיו וראתה אמן שני כהנים גדולים ביום אחד ושוב אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קמחית פעם אחת יצא וסיפר עם אדון אחד בשוק ונתזה צינורא מפיו על בגדיו ונכנס יוסף (עם) אחיו ושמש תחתיו וראתה אמן שני כהנים גדולים ביום אחד ת"ר שבעה בנים היו לה לקמחית וכולן שמשו בכהונה גדולה אמרו לה חכמים מה עשית שזכית לכך אמרה להם מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי אמרו לה הרבה עשו כן ולא הועילו ת"ר [4] בקומצו שלא יעשה מדה לקומץ איבעיא להו מהו שיעשה מדה לחפינה התם הוא דכתיב בקומצו אבל הכא דלא כתיב בחפניו אלא [5] מלא חפניו קטורת סמים דקה לא או דילמא יליף מלא מלא מקומצו ת"ש וכך היתה מדתה מאי לאו שאם רצה לעשות מדה (ו) אחרת עושה לא ה"ק וכך היה חוזר וחופנה לפנים שמעת מינה חופן וחוזר וחופן דילמא שאם רצה לעשות מדה עושה אי נמי שלא יחסר ושלא יותיר ת"ר מלא קומצו יכול מבורץ ת"ל בקומצו אי בקומצו יכול אפילו בראשי אצבעותיו תלמוד לומר מלא קומצו כדקמצי אינשי הא כיצד חופה שלש אצבעותיו על פיסת ידו וקומץ

ובמחבת

הוציאו לו. מלשכת הכלים: **וכך היתה מדתה.** מפרש בגמ': **גמ' מחתה דקטורת.** לחפון מתוכה: **נעייל.** מחתה והדר נעייל קטורת בחפניו: **הבאה אחת אמר רחמנא.** בגחלים ובקטורת ולא שתי הבאות דכתיב (ויקרא טז) ולקח א(ו) הכהן מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח ומלא חפניו וגו' והביא מבית לפרוכת: **כדאשכחן בנשיאים.** כף אחת מלאה קטרת (ס): **מרובה.** וכבידה ליקח לצריכה ימין: **אפי' בזמן ששניהם שוין.** כהן שחפניו גדולים וחופן שלשת קבין אפילו הכי כיון דברוב כהנים גדולים גחלים מרובים מחפניו נוטל כף בשמאל: **קימחית.** שם אמו: **עלה לגג.** גבר על כולן: **איכא דאמרי.** האי זרד בערסן קאמר ויפה הוא לחולה ושם נשים מעוברות חולות ואוכלות (ו) זריד וערסן שהן מיני מאכל חיטין כדאמרינן במסכת (ז) ברכות (דף לז.) חילקא חיטי דמיתברי בלסיתא לתרי תרי טרגיס לתלת תלת זריד לארבע ארבע ערסן לחמש חמש והכי קאמר כל הנשים מעוברות תקנו להם זריד וערסן להברות אותן והעוברים ואותן של אמי גבר על כולן: (ח) **איכא דאמרי בשכבת זרע.** קאמר שאין יצירת הוולד מכל הטיפה אלא מן הבירור שבה זרד לשון חבילי זרדים טודי"ל כלומר בירור טיפה שקלטה אמי הורד (ט) גדל ועלה לגג: **ופורני.** לשון זורה את גורן השעורים (רות ג) מברר את הטיפה: **וזירזתני.** הזרתני מן הבירור שבה: **פעם אחת.** יוה"כ היה: **צינורא.** רוק: **לא ראו קורות ביתי כו'.** ראיתי בהש"ס ירושלמי (פ) כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה אשה צנועה ראויה לצאת ממנה כהן גדול הלבוש משבצות זהב: הכי גרסינן **תנו רבנן בקומצו שלא יעשה מדה לקומץ.** והרים ממנו בקומצו ולא שיעשה כלי למידת קומצו וימדוד בו קומץ מן המנחה: **אבל הכא לא כתיב בחפניו.** ואם עשה מדה מחזקת חפינתו מלא חפניו והביא קרינן ביה: **יליף מלא.** דכתיב קרא אחרינא וקמץ משם מלא קומצו (ויקרא ב) מה להלן בקומצו יקמוץ ולא במדה אף כאן בחפניו: **מאי לאו.** וכך היתה מדתה דקתני הכי קאמר אם בא לעשות מדה לחפינה כן יעשה הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו: **לא הכי קאמר וכך היה חוזר וחופנה לפנים.** מערה אותה לתוך חפניו מן הכף ונותנה על הגחלים שבמחתה: **שמעת מינה כו'.** ולקמן (דף מט.) בעינן לה: **דילמא שאם רצה כו'.** כלומר לא הא ולא הא תפשוט מינה דדמינן לך להכא ולהכא: **אי נמי.** הכי קאמר כך היתה מדתה מלא חפניו מלומלמין: **מבורץ.** מבלבלין מכל צד ויוצא: **אי בקומצו.** דדייקינן יכול בראשי אצבעותיו יקמוץ מעט וכל כמה דמחוסר טפי מעלי ת"ל מלא:

הוציאו לו. השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן. תימה לי והאמר לקמן (דף מט:) נוטל הבזך בראשי אצבעותיו ויש אומרים בשיניו והיכי עביד הכי השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן ויש לומר דהתם אינו אלא מושך הבזך אצלו והבזך אינו מונח באויר אלא על ידו הוא מונח ומושכו אצלו בשיניו כדי לחפון פעם אחרת אבל לימשוך למחתה בשיניו ולאחותה אארעא לאו אורח ארעא אבל תימה לי נעביד למחתה בית יד ארוך דבלאו הכי אמרינן לעיל דביום הכפורים ידה ארוכה ויעשה לה בית יד ארוכה שתגיע עד בית השחי ויתפוש אותה בבית השחי וראש המחתה תהא מונחת על ידיו או על זרועו השמאלי וכי מטי לפנים ישלשל ידיו עד הרצפה וישמוט ידיו בנחת מתחת המחתה ויושיב המחתה על הרצפה וי"ל כיון דבעינן מלא המחתה גחלי אש אי אפשר שלא יפזר מהן קצת אי הוה עביד הכי אי נמי י"ל לפני מלך בשר ודם אין עושין כו':

וכך היתה מדתה מאי לאו שאם רצה לעשות מדה עושה כו'. תימה אמאי לא קאמר כך היה מדתה של הכף כשיעור חפניו של כל כהן גדול הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו היו עושין כל שעה כף אחת כפי אותו שיעור יש לומר דלמה היה להם לעשות כן אדרבה טפי ניחא אם הכף היתה גדולה יותר דאי שוה למלא חפניו היתה אם כן כשמערה מחפניו לתוכה אי אפשר שלא יתפזר ויפול לארץ מעט: (ט) **וזו היא עבודה קשה שבמקדש.** סבירא ליה כמאן דאמר בפרק אלו מנחות (דף עה:) שהיה קופל אחד לשנים ושנים לארבעה אבל לתנא דבי רבי ישמעאל דאמר פותתן עד שמחזירן לסולתן אינה עבודה קשה יותר משאר מנחות:

הדר

מסורת הש"ס

א) לקמן מח: לעיל מג: זבחים פד. [תמיד כח.], ב) [שבת עד: פסחים עה:], ג) [עירובין ט. ב"ק פג.], ד) [נדרים מא:], ה) נדה לא., ו) [נ"ל ותאזרני], ז) [תוספתא ספ"ג ע"ש], ח) [כת"א: הגמון], ט) [לקמן מט.], י) מנחות יא., כ) [במדבר ז], ל) [נ"ל מו"ק יג:], מ) [יומא פ"א ה"א], נ) עיין לע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מחתה הא תנא ליה נטל כו': (ב) שם הוציאו לו את הכף ריקן מלשכת: (ג) שם נשקליה לקטורת בחפניו ונחתיה למחתה דגחלים עלויה וליעול כי מטי להתם היכי לעביד: (ד) שם וכמעשה דרבי ישמעאל בן קמחית (זו חמה וזו צוננת) תא"מ ונ"ב מפי' רש"י משמע דלא גרס ליה: (ה) שם מאי לאו שאם רצה לעשות מדה עושה כצ"ל ותיבת אחרת נמחק: (ו) רש"י ד"ה הבאה כו' דכתיב ולקח מלא המחתה וכו' כצ"ל ותיבת הכהן נמחק: (ז) שם ד"ה איכא דאמרי האי כו' ואוכלות (זריד) תא"מ ונ"ב ס"א ואוכלות מעשה קדרה וערסן: (ח) שם ד"ה ואיכא דאמרי כצ"ל: (ט) שם שקלטה אמי הורד גבר ועלה לגג:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה הבאה אחת וכו' ולקח הכהן. מלת הכהן נמחק וע"כ עי' ש"י:

לעזי רש"י

טודי"ל. קנה, גבעול.

תוס' ישנים

פרק חמישי הכא מחתה דקטורת. הקשה ה"ר אלחנן דהכא משמע שהיו מקטירין הקטורת בתוך המחתה וכן משמע נמי בקרא דכתיב ויקחו איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליהן קטרת וכן גבי נדב ואביהוא ואילו בסדר תמיד משמע שהיו עושין אותו ע"ג מזבח הפנימי דתנן התם (תמיד דף לג.) מי שזכה במחתה צבר גחלים על המזבח הפנימי ורדדן בשולי מחתה ואמרינן נמי כשהיו חוזרין הכהנים המכניסים את הקטורת בפנים והמחתה ביד אחד אלמא לא היה שם נשרף ועוד תדע שהיה צריך מזבח הפנימי ואומר רבי כי של יוה"כ ודאי היה נשרף בתוך המחתה מלאה גחלי אש כי לא היה מזבח לפני ולפנים כי אם ארון או אבן שתיה בבית שני אבל של כל יום ויום ודאי נשרף על המזבח [וקטורת] דנדב ואביהוא ועדת קרח שהקריבו במחתה הוראת שעה היתה וגם היה על מזבח החיצון ולכך היה צריך להיות שם מחתה: ואפי' בזמן ששניהם שוין כגון דר' ישמעאל כו'. התם נמי היה קטורת מרובה שהיה חופן ד' קבין ובמחתה לא היה רק ג' קבין אלא לא דק: זריתני חרתני. לשון זריות הוא ולא מלשון זרדו זירוד ואע"ג דמייתי ליה עלה ודלא כפי' הקונטרס (א): וכולם שימשו בכהונה גדולה. כגון שאירע פסול באחד מהן ולא היה לו אותו שכימש ראשון במקום כ"ג אם דהא פשיטא שלא קברתם מדכתב הוה לה: לא ראו קורות ביתי קלעי שערי. בשעה שהיתה יכולה לכסותם: שלא יעשה מדה לקומץ. פירש בקונטרס שלא יעשה כלי למדת קומצו ואין נראה לרבינו שמואל (ב) דקומץ משמע שיש לו לקמוץ בידיו ולא שיעשה מדה לקומץ ועוד דפשיטא ליה דחופן וחוזר וחופן גבי קטורת ואי כפי' הקונטרס יש להוכיח משם דילפינן מלא מלא דקטורת מקומץ דלאי לא ילפינן מלא מלא מקומץ א"כ לחפון בכלי שלא יעשה כלי מחזיק מלא מדת חופניו למה צריך להיות חופן וחוזר וחופן שזו היא עבודה קשה שבמקדש כדאמרינן בסמוך אלא ודאי אין מלא חפניו בין מלא קומצו משמע ממילא שצריך לחפון ולקמוץ על כן נראה לרבינו שמואל לפרש שלא יעשה מדה לקומץ היינו שלא יתן סולת מדת קומצו בכלי ואח"כ יקמוץ אלא בקמילתו יש לו למוד ועצמה דחופן וחוזר וחופן משמע ליה משום דכתב מלא חפניו והביא מבית לפרכת שמלא חפניו יש לו להביא לפני ולפנים ולא בכלי ומה שהערינו להביא בכלי היינו משום דלא אפשר כדאמרינן לקמן הלכך צריך לחפון בפנים ולהכניסו בחפניו ושבקיה לקרא דהוא דחיק ומוקי אנפשיה. ה"ר יוסף:

עין משפט נר מצוה

א א ב ג מיי' פ"ד מהל' עבודת יוה"כ הל' א:
ב ד מיי' פי"ג מהלכות מעשה קרבנות הל' יג:

תורה אור השלם

1. וְלָקַח מְלֹא הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְיָ וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת: ויקרא טז יב
2. וַתַּזְרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ קָמַי תַּחְתֵּנִי: שמואל ב כב מ
3. וַתְּאַזְּרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ קָמַי תַּחְתָּי: תהלים יח מ
4. וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַייָ: ויקרא ו ח
5. וֶהֱבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַייָ: ויקרא ב ב

מוסף רש"י

יציבא. אזרחי (עירובין ס.). **ותזרני.** חסר א' לשון מזרה (נדה לא.). **ותאזרני.** לשון חגירת כח כמתנים (שם). **זריתני.** מן הברור ואחר כך זירזתני (שם). **יכול מבורץ.** מבלבלן ויוצא לכל צד (ויקרא ב ג). גדוש, לישנא אחרינא שיש קמח בין ראשי אצבעותיו לפס ידו (מנחות יא. לגי' הב"ח). **ת"ל בקומצו.** והרים ממנו בקומצו (שם) אין לך כשר אלא מה שבתוך הקומץ (ויקרא ב ב). **בראשי אצבעותיו.** מעט עד שלא יגיע עד פס ידו (שם). **כדקמצי אינשי.** מכנים לידי אצבעותיו ודוחק בקמח והקמח נכנס בתוך ידו (שם). **חופה שלש אצבעותיו על פיסת ידו וקומץ.** והוא קומץ במשמע לשון העברית (ויקרא ב ב).

רבינו חננאל

הוציאו לו את הכף ואת המחתה כו'. ואוקימנא למחתה דמתניתין מחתה של קטורת כדתניא ומחתה (גרועה) [גדושה] מליאה קטורת מלישכת בית אבטינס. כף למה לי ומלא חפניו כתיב. ואסיקנא משום דלא איפשר כו' פשוטא [היא]. יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא משל הוא כלומר האזרח למטה והגר למעלה. הגחלים בימין והקטורת בשמאל. ושנינן מחתת הגחלים כבידה שיש בה גחלים שלש סאין. ועוד היא [חמה] (וירצה) [וצריך] כוח לנושאה, והקטורת מלא חפניו וצוננת. פי' זרד וזרדו. לשון זרד הם עשבים כגון חבילי זרדין. כלומר, (א) רבתי חבילת קמחית עלה לגג, דתנו רבנן התולש עשבים והמורד ורדים אם לאכילה כגרוגרת אם לבהמה כמלא פי הגדי. ומפני מה היו בניה בעלי כח. יש אומרים שגידלתן בערסן שהוא שני לסולת ומאמץ הכח, ויש אומרים בשכבת זרע כמו שהיתה עושה בת שבע אם שלמה כדכתיב ותזרני חיל למלחמה. כלומר זריתני כדכתיב זורה את גורן השעורים, ווירדתני אימצתני. כל העולם נוצרים מן הברור שבטיפה של שכבת זרע ואני מן הברור שבברור. ואמרה זכיתי לשבעה בנים הללו, כי לא ראו קורות ביתי קלעי שער ראשי שהיתה צנועה ביותר. תנו רבנן מלא קומצו [בקומצו] שיהא קומץ ונוטל בקומצו, שלא יעשה מידה לקומץ ויהיה קומץ בה אלא לעולם לא תהיה קמיצה אלא בידו של כהן. איבעיא להו מהו לעשות מידה לחפינה. ת"ש מדתנן וכך היתה מידתה, ש"מ שאם רצה לעשות לה מידה עושה. ודחינן לא הכי קתני וכך היתה מידתה בפנים (הדרך) [כדרך] שמדידתה בחוץ. ואקשינן וכי החופן בחוץ חוזר עוד וחופן בפנים להקטיר. ודחינן לא דילמא שאם רצה לעשות מידה מקודם כדי שיהא מודד באותה מידה עושה. אי נמי שלא יחסר ושלא יותיר, אלא יכניס מלא חפניו, ולעולם אם חפן בחוץ אינו חוזר וחופן בפנים (ב) על המחתה אלא בחפניו. ת"ר וקמץ משם מלא קומצו מסלתה משמנה. יכול מבורץ, כלומר יהיה שותת יורד מאחרי אצבעותיו, ומתרץ של אצבעותיו. תלמוד לומר והרים ממנו בקומצו מסולת המנחה. כלומר אין לך אלא מה שבתוך הקומץ. הא כיצד, חופה שלש אצבעותיו על פיסת ידו וקומץ

א) עיין בס' המפלת דף לא וכו' ע"ש ותבאר הפי' כאן הרבה וכו' ע"ש. ב) נ"ל דוקמן.

א) נראה דצ"ל ודתי חבילת קמחית. ב) לשון רבינו כאן הוא מסוגל הכונה ואולי נפל איזה ט"ס בדבריו וצ"ע.